

Elin Pelin je pisac, koji poslije Ivana Vazova uživa glas najboljega bugarskog pisca. On je pripovjedač bugarskog sela, duboko čovječan i velikoga nadahnuća. Njegova je moć izražavanja uvijek jednako svježja i ona mu služi ne samo za uspješno slikanje prirode, nego i da plastično ocrtja seoske tipove. Kao duboki poznavalac seljačke duše pokazuje on posvemašnje razumijevanje za ljepote seoskoga života. On je obesmratio karakter bugarskog seljaka, a mogao je to, jer ga u dušu poznaje. Zato ide među najčitanije suvremene bugarske pisce starijega naraštaja, a njegovim pripovijedkama na šopskom narječju nema ravnih.

Elin je Pelin objavio i dvadesetak knjiga za mladež. Među njima osobito se ističu one s motivima iz narodnoga pripovijedanja, te roman »Jan Bibijan« s podnaslovima »Nevjerojatni doživljaji jednoga derana« i ilustracijama N. Nikiforova. Taj je roman preveden na hrvatski i čeka nakladnika.

J. Ž.

JORDAN JOVKOV

(U povodu novele »Pjesma točkova«)

Jordan Jovkov rođen je 9. studenoga 1880. (po bugarskom kalendaru) u selu Žeravni kod Kotela u istočnoj Bugarskoj. Dio djetinjstva proveo je u selu Čifutkjoj, u okolici Dobriča, blizu današnje rumunjske granice, kuda se njegov otac, krojač, doselio 1892., kupio zemlje i uz obrt bavio se poljodjelstvom i stočarstvom. Jovkov je svršio tri razreda srednje škole u Žeravni, četvrti razred u Kotelu, a kao petoškolac upisao se školske godine 1897./98. u prvu Sofijsku gimnaziju, koju je svršio 1900. Neko je vrijeme polazio nauke na pravnom fakultetu u Sofiji. Do balkanskog rata učiteljvao je u različitim dobрудžanskim selima, a najviše u Karelji. U balkanskom ratu sudjelovao je kao časnik i bio ranjen. Učestvovao je i u prvom svjetskom ratu. Svoje ratne doživljaje izrazio je u nizu pripovijesti (izdanih u tri sveska), koje su jedinstvene u bugarskoj književnosti. Poslije svjetskog rata službovao je neko vrijeme u bugarskom poslanstvu u Bukureštu i u ministarstvu vanjskih poslova.

U književnosti se javio Jovkov prvi put 1905., kada je u listu »Buđenje«, što je izlazio u Gabrovu, objavio pjesmu »Sudbina«. Poslije toga tiskao je stihove u nekoliko časopisa. Prvi prozni rad, pripovijest »Ovčarova jadikovka«, objavio je u časopisu »Prosvjeta«, a zatim je surađivao u svima boljim bugarskim listovima. Godine 1915. objavio je u »Suvremenoj misli« svoju čuvenu novelu »Balkan«, a iste godine i oveću novelu »Zemljaci«, koje idu u red najznačajnijih njegovih novela. Prvu knjigu novela izdao je Jovkov 1917. s naslovom »Pripovijesti«, prvi svezak, a iduće godine drugi svezak. Iza njih su se redala djela: »Žetelac«, roman (1920.), »Posljednja radost« novele (1926.), kojima je u drugom izdanju (1933.) dodao novelu »Pjesma točkova«, koju donosimo u prijevodu u ovom broju

»Hrvatske Revije«; »Staroplaninske legende« (1927.), »Večeri u Antimovskom hanu« (1928.) »Pripovijesti«, svezak treći (1932.), »Imanje na granici«, roman (1934.), »Žensko srce«, novele (1935.), »Da mogu progovoriti«, novele (1936.) i »Doživljaji Gorolomova«, roman, nedovršen (1937.). Jovkov je napisao i tri drame: »Albena« (1930.) »Borjana« i »Običan čovjek« (1936.) te komediju »Milijunar« (1930.), koje su s uspjehom prikazivane u Sofijskom narodnom kazalištu.

Umro je 15. listopada 1937.

Poslije smrti izišla su njegova sabrana djela u dva izdanja, od kojih jedno u Sofijskoj nakladi »Hemus« u 15 svezaka.

O književnom radu Jovkova napisali su iscrpne studije najbolji bugarski kritičari i književni povjesničari: Mihail Arnaudov, Vladimir Vasilev, Malčo Nikolov, Georgi Canev, Jordan Badev, K. Kretev, Georgi Konstantinov, N. Atanasov, Petar Dinekov i Penčo Penev. U povodu smrti toga najboljega narodnog pisca objavili su članke i rasprave mnogi bugarski i strani listovi i časopisi. Tjednik »Književni glas« posvetio je uspomeni Jovkova svoj cijeli 365. broj, a naklada »Hemus« objavila je veliki »Jakovljevi list« (23. XI. 1937.) pod uredništvom Svetoslava Minikova. Prilozi tog lista s dodanim radovima izdani su u posebnom zborniku s naslovom »Uspomene, rasprave i članci o životu i stvaranju Jordana Jovkova«, u kojem je objavilo radove 36 bugarskih književnika i kulturnih radnika. Časopis »Zlatorog« posvetio je Jovkovu svoj svezak za studeni 1937., gdje su objavljene zanimljive uspomene na Jovkova od prof. Sp. Kazandžijeva i Vladimira Vasileva. Godine 1940. izdao je Grigor Vasilev, školski drug Jovkova i njegov prijatelj iz mlađih dana, djelce »Jordan Jovkov, Uspomene i pisma«, gdje je prvi put označena točna godina rođenja Jovkova (1880.), dok se prije u svim bugarskim, a prema tome i u stranim, biografskim napisima o Jovkovu bila označena godina 1884.

Djela Jovkova prevedena su do sada na francuski, njemački, talijanski, rumunjski, slovački, slovenski, srpski i hrvatski. Na hrvatski su prevedeni njegovi romani: »Žetelac« (1933. u izdanju Knjižnice Dobrih Romana i u prijevodu Dra Ivana Esiha, koji je djelu dodao i kratak pregled bugarske književnosti) i »Imanje na granici« (1941., u izdanju Čaklovićeve Suvremene Biblioteke, u prijevodu Joze Živkovića, koji je djelu napisao opširan predgovor s naslovom »Jordan Jovkov, Dobrudža i ovaj roman« (te nekoliko manje značajnih pripovijesti u dnevnim listovima).

Esej u ovom broju »Hrvatske Revije« o Jordanu Jovkovu kao čovjeku i umjetniku napi-

sao je Bogumil Nonev, apsolvent slavistike Sofijskog sveučilišta, koji boravi u Zagrebu kao stipendista ministarstva nastave Nezavisne Države Hrvatske zbog izučavanja hrvatskog jezika i književnosti i koji je kao književni kritičar suradnik vodećih bugarskih časopisa »Zlatorog« i »Umjetnost i kritika«.

Joza Živković

JEDNO PRIGUŠENO JA

(Drago Čepulić: »Večernja škola ili Crno cvijeće, marche funèbre jedne demokracije«, Zagreb 1942.)

»Le moi est hissable«, zapisao je Pascal među svojim mislima. Čini se, da je ovo ja i Čepulić dosta napakostilo, pa se često ograđuje u svojoj najnovijoj knjizi autoispovijesti, nazvanoj »Večernja škola ili Crno cvijeće«. Zamjerili su mu prilikom pisanja o njegovoj knjizi »Eis heauton«, da se je poslužio gestima Marka Aurelija, carafilozofa. Možda je to bilo iz zlobe, a možda je bilo zbog toga što Čepulić opetuje neke detalje, koji su u vezi s njegovim ja, a koji bi se mogli ispustiti. Tako bi se moglo reći i za njegovu najnoviju knjigu u kojoj je ukratko rezimirao svoje predašnje misli o demokraciji i novoj eri, koja dolazi, primijenivši ih uz jedan konkretan slučaj — slom Jugoslavije.

U sve svoje radove Čepulić unosi sebe i radi toga se njegove misli doimaju živo i nenametljivo, ne kao unaprijed proračunane, već iznesene više kao usput i nehotice. Njegov način pisanja je za naše prilike originalan, samo što često puta primjećujemo, da opetuje ono, što je već prije rekao ondje gdje je to trebao ispustiti, a izostavlja ondje gdje je to prilike traže, da se iznese. Makar se ograđivao od posve literarnih ambicija, ipak bi bilo bolje, kad bi na to pazio, jer bi njegovo djelo bilo mnogo više umjetnički pointirano.

Čepulić je kod nas prvi, koji je pokušao prikazati velike pisce krize. On nam je reljefno iznio u više navrata u pojedinim malim knjižicama iz kojih je poslije izdao oveću knjigu pod naslovom »Ličnosti«, taj osjećaj nutarnje tjeskobe, bila to tjeskoba i nemir za Bogom, bila to tjeskoba i nemir za uravnoteženim čovjekom i istinom. Od Montaignea, Rabelaisa i Erazma Rotterdamskog, preko Racinea, Descartesa i Pasquala do Bergsona i Valérya iznosio nam je njihove misli i poglede na svijet i ljude oko sebe. Donio nam je to upravo francuskom jasnoćom i zahvatom problema u njegovu najosjetljiviju i centralnu točku. Taj rad izgleda naoko pionirski, ali nije. Kad bi se Čepulić zadovoljio samo time, da nam shematski donese profile pojedinih ljudi, onda bi se taj rad mogao smatrati i suhoparnim i školskim i pionirskim (u naučnom smislu). Ali on se time ne zadovoljava, on je preko njih otkrivao sebe i ujedno unosi sebe, kako kaže u epilogu svoje najnovije knjige. Odatle ona svježina i živost, da te stvari čitamo na dušak, da pritom osjećamo kako smo prošli kroz dva života, kroz život autora i kroz život pisca, koji tretira toga autora. Stoga ni Čepulićevo ja nije nametljivo ni odvrta-

no u Pascalovu smislu. Tu ono stoji samo kao subjektivni kriterij i polazna točka preko koje se autor sprema da traži i da nalazi. Historijski čovjek samo jedan, čovjek nemira i tjeskobe, vjere u bolje, ali ujedno i rezignirani čovjek kojega život ne obmanjuje i koji pristupa svemu s realnom Pascalovom skepsom.

Da je Čepulić čitao Unamuna sigurno se ne bi tjeskobno zaustavljao što će netko reći o njegovu ja. — »Ja, ja, ja, uvijek ja«, reći će koji čitatelj, a tko si ti? piše Unamuno i dodaje s Obermannom: za općenitost ništa, za sebe sve. Ne radi se tu o meni samome, radi se i o tebi, čitatelju, koji mi tako predbacuješ. Radi se o drugomu, radi se o svima i o svakom pojedinome. Pojedinačni sudovi imaju općenitu vrijednost, kažu logici. Pojedinačno nije partikularno, općenito je. (M. de Unamuno: Del sentimiento tragico de la vida, pg. 15). Ja, naime, ovako promatram, ne u egolatrijskom, već u čisto ljudskom smislu poprima mnogo simpatičniji okvir, bez romantičnih natruha. U tom je raison d'être i Čepulićeva pisanja. Nije to kazao mirnim i odsječnim Unamunovim jezikom, ali o tom implicite govori njegova knjiga. Kod njega se dešava ono što nailazimo kod Péguya, samo ne u jednakoj mjeri: Navraća se na jednu stvar toliko puta i s tolikim temperamentom, dok je ne izmrcvari. To se posebno doima u polemikama, dok u stvarima objektivnoga karaktera ne djeluje sugestivno. Najočitiiji dokaz je u samog Péguya. Njegova poezija na koju je primijenio maniru svojih polemičkih rasprava, umara.

Čepulić je sam za sebe dosta rekao. Dok se prije njegov govor o našem najvitalnijem pitanju — samoodržanju i kulturne afirmacije — čuo samo kao prigušeni glas zaturenoga čovjeka, sad nam je otvoreno progovorio za Hrvatsku i njenu duhovnu vrijednost. Taj se govor doima kao osvježenje poslije dugog i napornog marša jedne krvave demokracije, taj je govor ujedno rekompensacija za čovjeka, koji je vjerovao u tu afirmaciju.

Jakša Ercegović

»JUTRO« O KUŠANOVJOJ KNJIZI

Ljubljansko »Jutro« od 7. ožujka o. g. donosi u svome kulturnom pregledu, pod naslovom »Vladislav Kušan«, oveći prikaz o književnom radu našega književnika i umjetničkog kritičara Vladislava Kušana. U članku nepodpisani autor (kritik Božidar Borko) veli o Kušanu: »Među prvim knjigama, koje su izašle nakon osnutka Nezavisne Države Hrvatske, jest knjiga studija i eseja Vladislava Kušana »Ars et artifex« (Biblioteka lijepe knjige Zagreb 1941., str. 256. s mnogim ilustracijama na posebnim priložima). Pisac knjige je tankočutan, umjetnički kultivirani autor pjesničkih zbirki »Lišće na vjetru« i »Ponoćne ispovijesti«, jedan od predstavnika suvremene hrvatske poezije, i nakon nastupa na hrvatskoj književnoj večeri u Ljubljani, poznati Vladislav Kušan, U zapadnim, naročito u romanskim kulturnim strujama dobro